

*Веселова Л. Ю.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ*

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Анотація. У статті визначається механізм адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки як сукупність правових засобів, заходів і способів, за допомогою яких забезпечується функціонування й розвиток взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки. До елементів механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки автор традиційно пропонує зарахувати норми адміністративного права, що закріплюють права й обов'язки суб'єктів національної системи кібербезпеки; адміністративно-правові відносини, що мають місце в процесі взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки; акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів національної системи кібербезпеки, що закріплюють і реалізують положення адміністративно-правових норм у процесі взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки. Говориться, що адміністративно-правові норми є тим елементом механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення кібербезпеки, що пов'язується з правовою регламентацією й урегулюванням суспільних відносин. Зазначається, що система адміністративно-правових норм потребує чіткого впорядкування щодо адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки, а також визначення загальнообов'язкових правил їхньої поведінки та правового становища. Зазначене є надзвичайно важливим елементом і характеристикою змісту механізму безпосередньо. Нормативно-правове забезпечення діяльності суб'єктів національної системи кібербезпеки потребує надійного та ефективного правового забезпечення на всіх рівнях влади, є сьогодні одним із головних завдань, яке стоїть перед державою. У підсумку зазначається, що акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів національної системи кібербезпеки є фактичними, юридично значимими спільними діями органів публічної влади у сфері забезпечення кібербезпеки в межах приписів відповідних правових норм. При цьому формами реалізації прав та обов'язків, які притаманні суб'єктам національної системи кібербезпеки в процесі застосування адміністративно-правових засобів, є додержання норм права, зокрема отримання суб'єктами національної системи кібербезпеки даних та інформації в установленому законом порядку; використання норм права, зокрема право суб'єктів національної системи кібербезпеки здійснювати спільні заходи щодо забезпечення кібербезпеки; право проводити спільні наукові дослідження; виконання норм права, зокрема обов'язок суб'єктів національної системи кібербезпеки оприлюднювати достовірну інформацію про діяльність органів виконавчої влади у сфері забезпечення кібербезпеки. Також говориться, що формами взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки є однорідні за своїм характером і сутністю групи правових та організаційних

заходів, що мають зовнішній прояв і забезпечують стабільне функціонування системи кібербезпеки.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення, національна система, суспільні відносини, адміністративно-правові засоби.

Постановка проблеми. Вивчення питання механізму адміністративно-правового забезпечення кібернетичної безпеки в умовах сьогодення є дуже актуальним. На жаль, ми не можемо стверджувати, що в нашій країні відсутня проблема щодо забезпечення кібернетичної безпеки як окремого громадянина, так і держави загалом. Ситуація, що склалася сьогодні щодо кібернетичної безпеки в Україні, потребує доопрацювання наявної нормативно-правової бази, перепідготовки спеціалістів у сфері кібернетичної безпеки, удосконалення методів співпраці спеціальних органів у зазначеній сфері тощо.

Мета статті – на основі аналізу відповідних напрацювань науковців, нормативно-правових актів визначити механізм адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки та надати характеристику його елементам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм правового регулювання є досить поширеним поняттям у юридичній науці. Досліджуючи його сутність, С.С. Алексєєв пропонував розуміти його як сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини [1, с. 24]. У свою чергу, В.М. Горшеньов під механізмом правового регулювання визначав способи впливу, реалізації права, а також проміжні ланки – правовідносини, які призводять нормативність права до впорядкованості суспільних відносин [2, с. 154–155].

Вітчизняні вчені Ю.С. Шемшученко та С.В. Бобровник виділяли ключові складники механізму правового регулювання: а) норми права; б) юридичні факти; в) власне правові відносини, тобто суспільні відносини, опосередковані нормами права; г) акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів суспільних відносин, тобто дії цих суб'єктів у межах приписів відповідних правових норм; г) правові санкції щодо порушників норм права [3, с. 40–41], додатково вводячи до механізму правового регулювання юридичні факти та правові санкції.

Водночас Н.Н. Крестовська та Л.Г. Матвєєва зазначають, що механізм правового регулювання є функціонуючою як єдине ціле системою правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин. Метою механізму правового регулювання є оптимізація суспільних відносин, забезпечення суспільного й правового порядку на основі режиму законності. До елементів механізму правового регулювання входять норми права; юридичний факт; акти безпосередньої реалізації права; акти застосування права [4, с. 354–356].

3-поміж іншого науковець і фахівець у сфері теорії держави і права О.Ф. Скакун пропонує механізм правового регулювання визначати як узяті в єдності систему правових засобів, способів і форм, за допомогою яких нормативність права переводиться в упорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, устанавлюється й забезпечується правопорядок. Механізм правового регулювання становлять елементи, обов'язкові на окремих його стадіях: 1) принципи права, норми права, нетипові правові розпорядження (спеціалізовані норми права), об'єктивовані в нормативно-правових актах; 2) правовідносини, суб'єктивні юридичні права й обов'язки в їх індивідуалізації (конкретизації); 3) акти безпосередньої реалізації прав та обов'язків; 4) акти застосування норм права [5, с. 498–499].

У свою чергу, Л.М. Шестопалова узагальнює це поняття як комплексне явище, сукупність правових засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів суспільних відносин приводиться у відповідність до приписів, що містяться в нормах права. Елементи механізму правового регулювання: а) норми права – основа механізму правового регулювання, оскільки з них, їх змісту починається дія права на соціальні відносини; б) правові відносини – суспільні відносини, що відбуваються у визначених нормах права межах; в) акти реалізації прав та обов'язків – дії суб'єктів щодо здійснення приписів правових норм; г) акти застосування права; г) законність; д) правосвідомість; е) правова культура. Чинники (явища), що впливають на правове регулювання: законність; правосвідомість; правова культура [6, с. 157–158].

На окрему увагу заслуговують думки науковців-адміністративістів саме щодо тлумачення поняття механізму адміністративно-правового регулювання та його структури. І.П. Голосніченко зазначає, що механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин – це сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких справляється вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади. До його структури входять такі елементи: 1) норми адміністративного права; 2) адміністративно-правові відносини; 3) акти тлумачення норм адміністративного права; 4) акти реалізації адміністративно-правових норм і відносин [7, с. 20–21].

Представники одеської наукової школи (С.В. Ківалов та Л.Р. Біла) до структури механізму адміністративно-правового регулювання зараховують: а) адміністративно-правові норми; б) адміністративно-правові відносини, структуру яких становлять об'єкт (дія, поведінка людей, матеріальні предмети, речі), суб'єкт (громадяни, особи, державні органи, підприємства установи, організації тощо), зміст (сукупність прав і обов'язків сторін) [8, с. 14–17].

У свою чергу, Л.В. Коваль указував на те, що в механізмі адміністративно-правового відношення беруть участь три чинники: правова норма, юридичний факт і суб'єкти. При цьому адміністративно-правове відношення, на його думку, є фактом релевантним, бо виникає, змінюється, припиняється внаслідок юридичного факту [9, с. 18].

Професор Х.П. Ярмак наголошує, що структурними елементами механізму адміністративно-правового регулювання є норми адміністративного права, адміністративно-правові відносини, акти тлумачення норм адміністративного права й акти реалізації адміністративно-правових норм [10, с. 49]. Професор

О.О. Бандурка, досліджуючи адміністративно-правове регулювання міграційного процесу, зазначає, що процес дії механізму правового регулювання поділяється на певні стадії, етапи: а) формування й дія юридичних норм; б) виникнення прав та обов'язків (правовідносин); в) реалізація прав та обов'язків. Додатковою, факультативною, стадією механізму правового регулювання є стадія застосування права. Трьом стадіям механізму правового регулювання відповідають і три основні його елементи: а) юридичні норми; б) правовідносини; в) акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків [11, с. 5].

Підсумовуючи та екстраполюючи систему знань на сферу кібербезпеки, можемо констатувати, що обґрунтованим є таке визначення механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки: сукупність правових засобів, заходів і способів, за допомогою яких забезпечується функціонування й розвиток взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки.

До елементів механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки ми традиційно зараховуємо:

- норми адміністративного права, що закріплюють права й обов'язки суб'єктів національної системи кібербезпеки;
- адміністративно-правові відносини, що мають місце у процесі взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки;
- акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів національної системи кібербезпеки, що закріплюють і реалізують положення адміністративно-правових норм у процесі взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки.

Подальший аналіз доречно зосередити на більш детальній характеристиці елементів механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки. Зокрема, адміністративно-правові норми є тим елементом механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення кібербезпеки, що пов'язується з правовою регламентацією та врегулюванням суспільних відносин. Звісно, система адміністративно-правових норм потребує чіткого впорядкування щодо адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки, а також визначення загальнообов'язкових правил їх поведінки та правового становища. Зазначене є надзвичайно важливим елементом і характеристикою змісту механізму безпосередньо. Нормативно-правове забезпечення діяльності суб'єктів національної системи кібербезпеки потребує надійного та ефективного правового забезпечення на всіх рівнях влади, є сьогодні одним із головних завдань, яке стоїть перед державою.

Також важливим елементом механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки є правові відносини, що виникають у процесі здійснення своїх повноважень і реалізації адміністративно-правових засобів суб'єктами національної системи кібербезпеки. При цьому загальні приписи адміністративно-правових норм трансформуються в конкретні правила поведінки суб'єктів національної системи кібербезпеки.

Правовідносини є особливою формою взаємозв'язку суб'єктів національної системи кібербезпеки на основі їхніх прав та обов'язків, що закріплені у правових нормах. У правовідносинах завжди є дві сторони: одна, що має суб'єктивні права, і друга – на яку покладені відповідні юридичні обов'язки [12, с. 190].

У теорії адміністративного права адміністративно-правові відносини тлумачать як «суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких є носіями прав та обов'язків,

урегульованих нормами адміністративного права» [13, с. 50], як «результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів сфери державного управління, унаслідок якого між ними виникають сталі правові зв'язки державно-владного характеру» [14, с. 80]. Елементами, що характеризують структуру адміністративно-правових відносин, є об'єкт (дія, поведінка людей, матеріальні предмети, речі), суб'єкт (громадяни, державні органи, установи, організації тощо), зміст (сукупність прав та обов'язків) [8, с. 17].

З огляду на предмет дослідження, а саме адміністративно-правове забезпечення кібербезпеки, об'єктом адміністративно-правових відносин суб'єктів національної системи кібербезпеки є спільна діяльність щодо запобігання загрозам, виявлення та усунення загроз кібербезпеці в Україні. Зазначені адміністративно-правові відносини характеризуються певними особливостями, які є регулятивними; двосторонніми; вертикальними; виникають між органами виконавчої влади; реалізуються на засадах підлеглості й підпорядкування.

Наступним важливим елементом механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки є акти реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктів національної системи кібербезпеки. Саме впровадженням актів реалізації права або нормативно-правових актів досягається мета адміністративно-правового регулювання – це фактична реалізація права та дотримання зобов'язань. Поряд із цим існує думка, що цей етап виходить за межі правового регулювання, що обмежується забезпеченням механізму дії права регуляторними засобами, характеризується поняттям «правореалізація» [15, с. 151].

У теорії права по-різному трактується зміст актів реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.

Л.М. Шестопалова визначає акти реалізації як дії суб'єктів щодо здійснення приписів правових норм. На її думку, реалізація прав та обов'язків може відбуватися як у межах певних правовідносин, так і не в правовідносинах (право суб'єкта розпоряджатися власною річчю) [6, с. 158].

Професор В.М. Хропанюк зазначає, що акти реалізації юридичних прав та обов'язків – це фактична поведінка суб'єктів правовідносин зі здійснення їхніх прав та обов'язків. За допомогою цих актів досягаються цілі правового регулювання, забезпечуються конкретні законні інтереси правочинних осіб та осіб, на яких покладено обов'язки [16, с. 342].

М.М. Крестовська та Л.Г. Матвеева акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків визначають як основний засіб, за допомогою якого права й обов'язки втілюються в життя – реалізуються в поведінці конкретних суб'єктів. Ці акти можуть виражатися в трьох формах: дотримання, виконання, використання [3, с. 356].

У свою чергу, С.С. Алексєєв відзначає, що правове регулювання в підсумку виражається в реалізації права, тобто в поведінці учасників суспільних відносин, у якій реалізуються вимоги та можливості, що визначені правом. Реалізація права здійснюється в різних формах. Особливості цих форм залежать від способів правового регулювання й того, чи реалізуються в цьому випадку зобов'язання, дозвіл чи заборона [1, с. 303].

Висновки. Отже, у підсумку можемо зазначити, що акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів національної

системи кібербезпеки є фактичними, юридично значимими спільними діями органів публічної влади у сфері забезпечення кібербезпеки в межах приписів відповідних правових норм. При цьому зазначимо, що формами реалізації прав та обов'язків, які притаманні суб'єктам національної системи кібербезпеки в процесі застосування адміністративно-правових засобів, є додержання норм права, зокрема отримання суб'єктами національної системи кібербезпеки даних та інформації в установленому законом порядку; використання норм права, зокрема право суб'єктів національної системи кібербезпеки здійснювати спільні заходи щодо забезпечення кібербезпеки; право проводити спільні наукові дослідження; виконання норм права, зокрема обов'язок суб'єктів національної системи кібербезпеки оприлюднювати достовірну інформацію про діяльність органів виконавчої влади у сфері забезпечення кібербезпеки. Також зазначимо, що формами взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки є однорідні за своїм характером і сутністю групи правових та організаційних заходів, що мають зовнішній прояв і забезпечують стабільне функціонування системи кібербезпеки.

Література:

1. Алексєєв С.С. Общая теория права : в 2 т. Москва : Юрид. лит., 1982. Т. 2. 360 с.
2. Горшенёв В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе: учебное пособие. Москва : Юрид. лит., 1972. 266 с.
3. Юридична енциклопедія : у 6 т / ред. кол. : Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2003. Т. 5 : П–С. 736 с.
4. Крестовская Н.Н., Матвеева Л.Г. Теория государства и права: элементарный курс. Харьков : Одиссей, 2007. 384 с.
5. Скакун О.Ф. Теория держави і права : підручник / пер. з рос. Харків : Консум, 2008. 656 с.
6. Шестопалова Л.М. Теория держави і права : навчальний посібник. Київ : Прецедент, 2006. 197 с.
7. Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф. Адміністративне право України: основні поняття : навчальний посібник. Київ : ГАН, 2005. 231 с.
8. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Адміністративне право України : навчально-методичний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Одеса : Юрид. літ-ра, 2002. 312 с.
9. Коваль Л.В. Адміністративне право : курс лекцій для студ. юрид. вузів та фак-тів. 3-є вид. Київ : Вентурі, 1998. 208 с.
10. Ярмак Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2006. 438 с.
11. Бандурка О.О. Адміністративно-правове регулювання міграційного процесу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2002. 19 с.
12. Копейчиков В.В. Загальна теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : Юрінком, 1997. 320 с.
13. Адміністративне право України : підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
14. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
15. Лазарев В.В. Общая теория права и государства : учебник. Москва : Юристъ, 1999. 520 с.
16. Хропанюк В.Н. Теория государства и права : учебное пособие для высш. учеб. завед. / под ред. проф. В.Г. Стрекозова. Москва, 1995. 377 с.

Veselova L. Mechanism of administrative-legal support of cybersecurity

Summary. The article defines the mechanism of administrative-legal support of cybersecurity as a set of legal means, measures and methods by which functioning and development of interaction of the national cybersecurity system's entities is ensured. The mechanism elements of administrative-legal support of cybersecurity are traditionally proposed by the author to include the rules of administrative law, which enshrine the rights and obligations of the national cybersecurity system's entities; administrative-legal relations that take place in the process of interaction between the national cybersecurity system's entities; acts of realization of the rights and obligations of the national cybersecurity system's entities, which enshrine and implement the provisions of administrative-legal norms in the process of interaction of the national cybersecurity system's entities. Administrative rules are said to be an element of application mechanism of administrative-legal means of providing cybersecurity, which is related to legal regulation and regulation of public relations. It is noted that the system of administrative rules requires a clear streamlining of administrative-legal regulation of the interaction of the national cybersecurity system's entities, as well as the definition of mandatory rules of their behavior and legal status. This is an extremely important element and characteristic of the content of the mechanism itself. Legal support for entities'

activities of the national cyber security system requires reliable and effective legal support at all levels of government and is one of the main tasks facing the state today. As a result, it is stated that the acts of realization of rights and obligations of the national cybersecurity system's entities are actual, legally significant joint actions of public authorities in the field of cybersecurity within the requirements of the relevant legal norms. Moreover, the realization form of rights and obligations inherent in the national cybersecurity system's entities in the process of applying the legal remedies are: observance of law norms of law, in particular, the receipt by the national cybersecurity system's entities of data and information in the manner prescribed by law; using of legal norms, in particular the right of entities of the national cybersecurity system to undertake joint cyber security measures; the right to conduct joint scientific research; compliance with the rules of law, in particular, the duty of the national cybersecurity system's entities to publish reliable information about the activities of the executive authorities in the field of cybersecurity. It also states that the forms of interaction between the national cybersecurity system's entities are homogeneous in nature and nature of the group of legal and organizational measures that have an external manifestation and that ensure the stable functioning of the cybersecurity system.

Key words: regulatory support, national system, public relations, administrative remedies.